

פגישה עם ביאליק

החומר הספרותי הנכלל בתכנית הלימודים של בתי-הספר במדינה, הוא כרונו ור לרוח הנוער הישראלי. אבות היצירה הספרותית של העברית החדשה נקראים ונחננים בפיות התלמידים כחומר לימוד עיוני, שאין להם כל קשר רגשי אליו. כי הסביבה והאנשים בהם עסקו מגדלי מוכר ספרים, ביאליק או אחד העם, רחוקים מלב הנוער שגדל בארץ.

אין ספק שמגדלי וביאליק ואחד העם היו רחוקים הרבה יותר מלבו של אברהם דחורג' (19) מאשר מליבותיהם של צעירים רבים בישראל. כי אברהם בא מסביבה השונה עוד יותר מרקע נושאי הספרות החדשה. הוא נולד בתימן בעין חיסנן, גדל במשך 12 שנים בסביבה מזרחית בלי לשמוע אפילו את שמעם של ביאליק ואחד העם. גם כשעלה אברהם דחורג' עם משפחתו לפני שבע שנים מתימן, על מרבד הקסמים, לא היתה פגישתו הראשונה עם הארץ באמצעות אותם סופרים. לא היה לו אז פנאי לספרות. המשפחה בת תשע הנפשות הועברה למחנה העולים בעין שמה.

אברהם היה הבן הגדול במשפחה. הוא לא היה אמנם הבכור. שתי אחיותיו הבכורות מתו עוד בתימן: האחת ממחלת ילדות והשניה בשעת לידה. יחד עם אביו ויחיא, היה על אברהם לדאוג לפרנסת המשפחה. במחנה עין שמה עבד אברהם במסעדה. אחרי שנה, כשהועברה המשפחה למערכת כפר סבא, החל לעבוד בבית חרושת למוזוניים. כעבור תקופה נוספת, זכתה המשפחה בשיכון משלה.

אולם לא זה היה המפנה בחייו של אברהם. המפנה חל כשאחותו הקטנה נמסרה למוסד החינוכי באיילת השחר, בגליל העליון. אברהם היה מבקר אותה תכופות, מתכתב עמה, נוכח כי אחותו מאושרת בחברתה החדשה. הוא החליט לחיות גם כן בקיבוץ. צרפו אותו לכשרת נוער בקיבוץ צעירים בדרום, ושם נפגש אברהם לראשונה עם ביאליק, מגדלי ואחד העם. מחצית היום עבד כטרקטוריסט במשק; במחצית השניה למד עם חבריו. ודוקא אותם סופרים שנראו כזרים לצברים, דיברו אל ליבו. הוא אהב במיוחד את לימודי הספרות העברית, הסביר במכתבים לחבריו ולהוריו כי לימודיו אלה מרחיבים את אופקו.

בבית ניסה אברהם לא פעם להשפיע על אחיו ואחיותיו שיעברו גם הם להשתקע בקיבוץ. הוריו היו זקנים ודחיים מכדי לבחור בצורת חיים חדשה, ואילו אחיו ואחיותיו, כולם עובדים חרוצים וישרים, לא הסכימו בנקל לעזוב את הבית.

לפני כשנתיים התגייס אברהם לצבא, שירת כסייר ביחידה קרבית, סיים קורס מפקדי כותות וזכה לדרגת רביטוראי. הוא נראה כצבר לכל דבר, בדרך דיבורו, במחשבתו החפשית ובהתנהגותו העליונה. בחגיגות ו' בנשפים עם בני משפחתו אהב לרקוד וללעשות שמה. פעם, כשהאויב הפגיו את יחידתו, העמיד אברהם פניו מת וכשבאו החובשים עם אלונקה לקחתו, נדהמו כשקפץ לפתע והחל לצחק. עם גמר שירותו, חשב להתיישב עם גרעין שיצא להתישבות בסביר בות אילת.

הוא נהרג ב-31 באוקטובר, בשעת הסתעף רות על אחד ממוצבי האויב המצוי. הוא נפגע מכדור וצנח במקום. כשניגשו אליו החובשים עם אלונקה, לא קם אברהם ולא צחק עוד.

אברהם דחורג'

משה תדמור

"לא רוצים להיות יתומים!"

...היית אבינו, היית אמנו, אין אנו רוצים להיות יתומים. אך כך גור הגורל עלינו, ממך נפרד בראשים מורכנים...

רביסרן מוניק רק חיך חיך של טוב לב כששמע את מנגינת עלי בריקות בלבוש מלים חדש. היה זה בערב פרידה שנערך עבורו בטייט, זמן קצר לפני פרוץ מערכת סיני. רב סרן משה תדמור-מלניצקי עמד או לעבור לתפקיד חדש. פיקודו רצו להור' דות לו בכמה מלים על כל עשה עבורם. המלים שחיברו ביטאו את הרגשתם.

מוניק היה להם כאבא טוב. פיקודו לא צייתו לפקודותיו רק משום שהיה מפקד ר' קל על אל מפני שהיה אדם, דאג לטייטים שלו כמו לבנים, ולאנשי צוות הקרקע כמו לילדיו. הם רצו להודות לו על שפעם, כי שהחברה נשאר בתורנות שבת, הופיע מר' ניק עם הגיט המפורסם שלו והביא לחברה תירס שארגן מאחד המשקים הסמוכים. על זה שבכל עת פנאי היה אוסף את פיקודו ויוצא עם למסעות בגלל, לאורכה ולרחבה של הארץ; כעצמו מבשל להם את הארוחות, עוזר לסחוב תרמילים לאלה שכשלו.

רצו הודות לו על דמות הטייט שבו, לאדם שהטיסה עבורו היא כמו אכילת לחם. ארבע שורות המלים למעלה, ביטאו את כל מה שהיה להם להגיד על מוניק. מוניק לא היה צעיר ביותר. לפני 36 שנה נולד בפולין. הרבה לא ידעו על עברה, רק שבצעירותו היה חבר בתזמורת עיירתו וניגן בחצוצרה. בתקופת מלחמת העולם השנייה נכלא במחנה רכז בגרמניה, שם הושפדה כל משפחתו. כששוחרר עבר לארץ-ישראל, עסק בדיג, עד אשר החלו לארגן את ראשית חיל האוויר הישראלי שברך. מוניק היה בין הראשונים שעבר קורס טייס, היה בין הראשונים הטייטים של חיל האוויר הישראלי.

לארץ הגיע כמעט בתום מלחמת העצ' מאות, הספיק רק להשתתף בקרבות בדרך אילת. מאז קשר מוניק את חייו לחיל האוויר. שדה התעופה היה ביתו, גם כש נשא אשה והוליד בן ובת. הוא הפך לטייס קרבי השתלם, עלה בדרגות, קיבל לתפקידו הדרכה שונים והוציא מתחת ידיו דור של טייסים.

במשך תקופה ארוכה היה בטייט של מטוסי קרב ישנים ובלים, אשר ערכם היה מועט לעומת מטוסי הסילון החדשים שנוס' פו לחיל האוויר. אולם מוניק טיפל במטוסים הישנים ממש כאילו היו חדישים ומושלמים, וזה לא פעם לשבחיהם על שמישותם הנפ' לאה של מטוסי.

פיקודו שרו לו: "אין אנו רוצים להיות יתומים", ונופפו לו בידיהם כשיצא ברבי' עית מטוסים להתקפה על דרכי התבורה של האויב המצרי בסיני, ולסיוע קרקע להתקפה על מוצבי אויב. מהרביעיה חזרו רק שלו' שה. מטוס הבוכנה של מוניק לא חזר. בי דרך למטרה נפגע מפגזי תותח אויב אירי מוסחה. הוא שיחרר את מלאי התחמושת שהיה עמו והתכוון לגחיתת אוגס. כשאת קרב לקרקע, התפוצץ טנק הדלק של הי' מטוס.

לא מצאו אותו ליד המטוס. חשבו תחילה שהוא נפצע והצליח להתחמק, הכריזו עליו כעל נעדר. רק אחרי שבוע נמצאה גופתו, בי מרחק רב מהמקום בו התרסק מטוסו.

עמוס לב

עתונאי ליד התותח

חללי קרבות סיני היו בעיקר צעירים שלא מלאו להם עשרים שנה, או אנשים שבאו לארץ לאחר קום המדינה. רק בר' דדים הם שייכים לדור ילידי הארץ של מלחמת העצמאות, לדור של צברים שחלמו ולהגמו והרגישו לאחר שסיימו את תפקידם עמוס לב היה הנציג האופייני ביותר ל' אותם הבודדים. אדם, שבודד הינו, במע' שיו ובדיעותיו, גילם את כל מה שהיה אופייני לדור תש"ח.

כחלאביבי מלידה, שנולד בעיר הקטנטנה של שנת 1928, להורים עולי רוסיה, חי עמוס חיים רגילים של ילד תל-אביבי ב' תקופה היא. דמותו עוצבה בבית הורים עובדים, בבית-ספר תל-נורדאו שבשכונת ל' בית, ובהיותו הרגיל של השכונה על כל ה' טמון בו: משחקי כדורגל, ריעות של ל' דות, סידרות, חגיגות ומעשי קונגוס.

בסוף בית-הספר העממי נכנס עמוס ל' תנועת השומר הצעיר, מחוץ מניעים פשו' טים היה שם שמה, והאח הגדול ממנו ב' חמש שנים היה מדרך בתנועה. כבר אז נתגלה המיוחד שבו. מצד אחד היה פעיל וחברותי ואילו מאידך צץ בו לפתע המורד שאינו מוכן לקבל הוראות וצווים מגבה. עד 1948 היה עמוס בתנועה. במקביל ל' פעילותו בה, למד בבית-הספר תיכון חדש, היה אחת הדמויות המרכזיות בכיתה. אולם בית-הספר היה יותר מאשר מקום לימוד. הוא היה מקום מיפגש של החברה, של חי' חיות משעשעות, מקום שם אפשר להתפרע, שבו צריך לדעת לענות בבחינות.

חבריו גויסו. עמוס שוחרר לתפקידו הדי רכה בעיר, עבר כקשר במטה הפלמ"ח. עם עזבו זמן לא יוכל היה לסבול יותר, יזב והצטרף לגיפיים של חטיבת הראל. עם יח' דתו היה בקרבות באזור הרי חברון, ב' מבצע עין, נשאר בפלמ"ח עד פירוקו. כי שוחרר הצטרף אל חבריו בקיבוץ ברעם בגליל. שם שוב נייער האופוזיציונר שבו; הוא יצר לו הוי משלו, פיתח גישה עצ' מאית לבחירת שונות שעמדו בפני הקיבוץ. לאחר שנה חזר העירה. הוא לימד כמורה בכיתה ד' בבית-הספר העממי בחולון, נכנס לבית-הספר הדומטי של הקאמרי, משום שכל החברה הלכו לשם. אותה תקופה החל גם לעבוד כעתונאי בשבועון במחנה. יחד עם חזי לופט, חברו, ניסה להוציא עתון של מוצאי שבת בשם חצוה. שנכשל לאחר שלושה גליונות.

ככתב במחנה, עשה עמוס את כל שהוטל עליו. במיוחד אהב לכתוב על חומר אושי חי ויוצר, בעיקר בשטח הבטחון בכל הת' קופות. היה לו נעים לבוא במגע עם אנשים, להיות בתוך הענינים. אולם עמוס לא היה שלם עם עצמו. הצעיר בעל הפנים הרכים ושמן שערות שיבה, ששקט מופלא היה נסוך עליו כלפי חוץ, בער בלבו פנימה. סיפר אחיו הבכור: "לבו לא היה שלם עם עבודתו במחנה. הוא קיוה לדברים גדולים יותר."

עמוס צבר סכום כסף, עמד לנסוע לארצות-הברית ללמוד ותנואות. כשפרצו הקרבות, יצא למלחמה כמו כולם. לא ככתב צבאי, אלא כסמל ביחידת תותחים אוטו-מטייקים. מספר ימים לפני צאתו של עמוס לחזית, נהרג שחקן הקאמרי ברוך ישראלי. אמר עמוס: "למרות כוה אין טעם. אפשר למ' סור חיים בשביל דבר שיש לו טעם. כמו תאניונים או לקליה". יש עוד דברים שלמענם כדאי לחיות". עמוס מסר את חייו על אבו-עגילה.

למודי קודש ואינסטלציה

המשפחה קיבלה את השם צנעני משום שאבות אבותיו של חיים יסבו בצנעא, העיר שבתימן. כשעברו לעיר ערם, גם היא בתימן, קראו להם כולם בשם הצנענים, ושמהם הוסב למשפחת צנעני.

חיים עצמו נולד בערם, לפני 18 שנה. הוא היה בנו הבכור של נגר אמיד. מלבדו היו בבית עוד ארבעה אחים ואחות. יחסי השכנות בין היהודים, שמספרם בערם היה רב, לבין שכניהם הערבים, היו תקינים בכל הזמנים. מלבד דתם, הרגישו היהודים את עצמם תימנים לכל דבר. משפחת צנעני התגוררה אף בבית ערבי, עם שכנים ערביים, חיים רכש את תלמודו בבית מדרש קטן של רב תימני מקומי. משפחתו האדוקה, שבעה רב נחת מהבן הבכור שהצטיין בלימודי הקודש, היה שקדן וחרוץ.

עד שביום אחד הגיעה גם לערם הידיעה על תקומת מדינת ישראל, וכאילו היו אלה ימות המשיה, ארו כל היהודים בני העיר את הפניהם והחלו לנדוד לעבר עין, משם יועברו לישראל. משפחת צנעני היתה בין ראשוני הבאים במיבצע מרבד הקסמים. היא לא באה לארץ כאל ארץ זרה. שני אחיו של אב המשפחה עלו לארץ לפני עשרות שנים, מתגוררים בכפר-סבא.

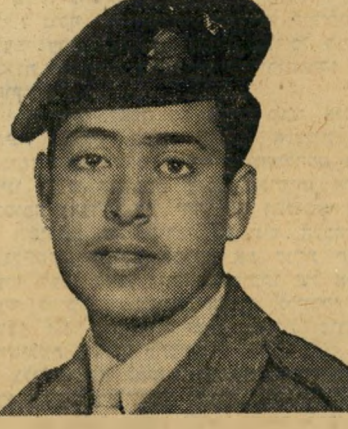
תחילה נשלחה המשפחה למחנה עתלית ומשם הועברה לבית-לוד. חיים הספיק לשהות בבית-לוד רק חצי שנה, למד בבית-ספר מזרחי המקומי. כאשר הופיעו במעברה יהודים דתיים בעלי פיאות וקונים מכובדים, הוצעו לקבל בני הורים דתיים ללמוד בישיבה ללא כל תשלום, נמסר חיים בין הראשונים לרשותם.

הוא נלקח לישיבת בית-יוסף, ברחוב ברדיצ'בסקי בתל-אביב. שם קיבל את כל מחסורו בלבוש ובמזון, שקע כמשך שנתיים תמימות בלימודים. הלימודים בישיבת בית-יוסף אינם מן הקלים. הם נמשכים מבווק עד שעת ערב מאוחרת, בהפסקות קצרות בלבד לארוחות. לפני הצהרים למד חיים בישיבה וקודש ואילו בשעות אחר הצהריים והערב השלים את השכלתו העממית.

ביתניים הועברו מהמחנה בית-לוד חיים הוכרח לעזוב את הישיבה ולבוא לעזור שכר פעוט, וכשלמד את המקצוע עבר והשתחרר די הצורך לכלכלת המשפחה. חלון מו היה לעבור לשיכון, לשאת לאשה את בת דודו מכפר סבא, ולעבוד עבורה גקיה ושקטה בתור פקיד.

לפני שנה גויס לחיל השריון. למרות שהאימונים היו קשים מדי עבורו, המשמעת חזקה מדי וקשה היה לשמור על מצוות הדת, שאף חיים להתבלט תמיד משאר חבריו. לשם כך התנדב לכל תפקיד ולכל קורס. לפני זמן קצר סיים קורס מפקדי כותות וזכה בדרגת טוראי ראשון. שבוע לפני פרוץ מערכת סיני ביקר חיים בבית, נמנע מלספר כל פרט שהוא על הצבא או על חייו בצבא.

כשנסע והמלחמה פרצה, הרגישה אם הי' משפחה מידי כי בנה אבד לה. הידיעה שי' הגיעה מטעם משרד הבטחון, בה נמסר ל' משפחה כי חיים נהרג בזחלם, בשעת הסתעף רות על מוצב האויב, רק אישרה את ההרג' שה שהיתה קודם לכן פרושה על כל הבני' .

חיים צנעני